

LOKALNE FORMY ARCHITEKTONICZNE

Stary Sącz

Gmina: **Stary Sącz**

Mezoregion: Kotlina Sądecka
 Typ krajobrazu: Miejskie
 Podtyp krajobrazu: Miejscowości z zachowanym układem historycznym
 Typ i podtyp krajobrazu: 09a
 Rodzaj zabudowy: Małomiasteczkowa
 Kategoria zabudowy: Mieszkalno-usługowa

Zabudowa objęta ochroną konserwatorską:

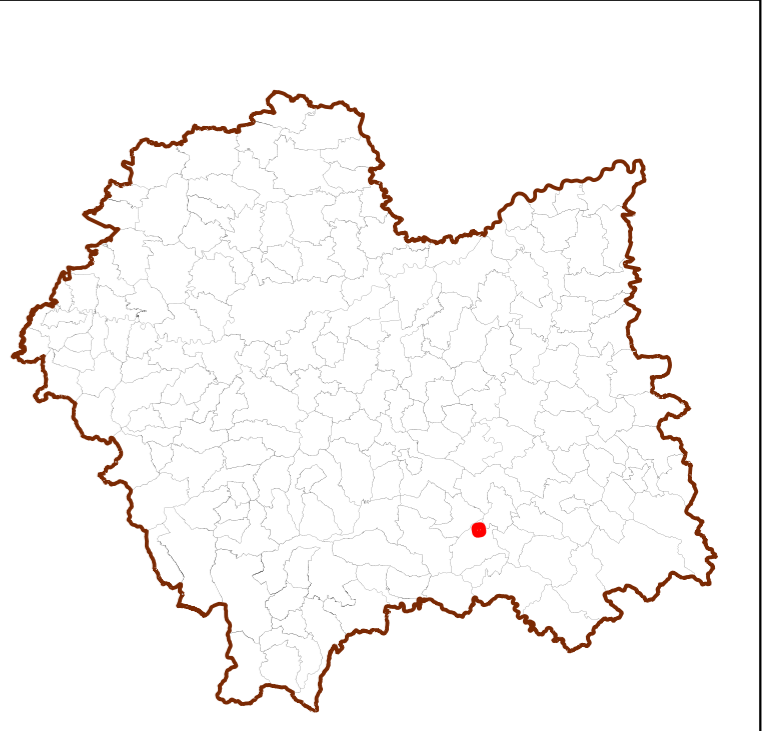
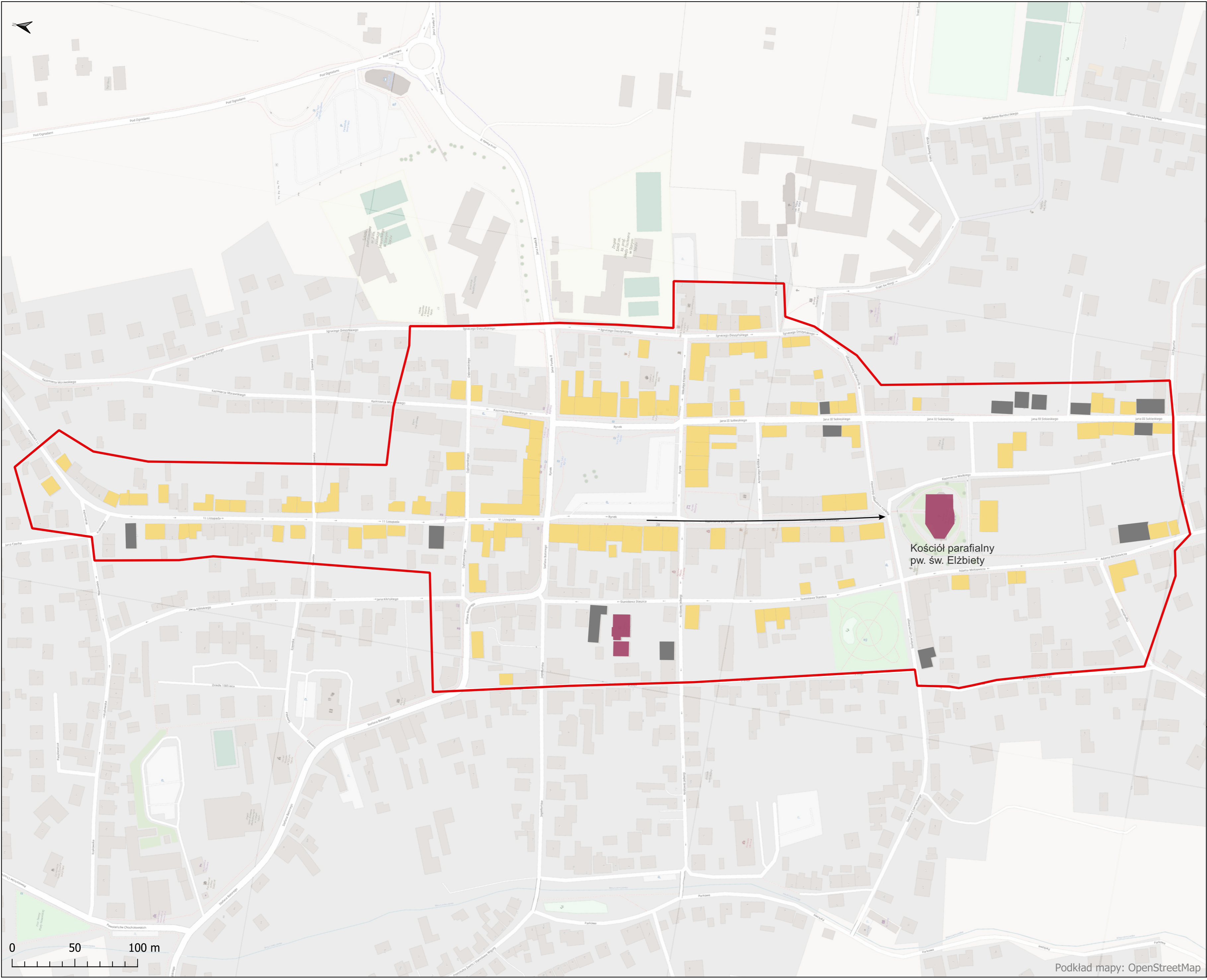
- sakralna
- mieszkalna/mieszkalno-usługowa

Zabudowa nieobjęta ochroną konserwatorską:

- posiadająca cechy LFA

Granica LFA

Oś widokowa LFA

NAZWA LFA		STARY SĄCZ
LOKALIZACJA		<ul style="list-style-type: none"> – Miasto położone w Kotlinie Sądeckiej, w widłach Dunajca i Popradu. – Znajduje się w granicach otuliny Popradzkiego Parku Krajobrazowego. – Miasto założone w XIII wieku na stromej szarpie Popradu, w dogodnym położeniu obronnym. Początkowo własność książęca, od 1280 r. własność klasztoru klarysek. Układ urbanistyczny pierwszej lokacji (pomiędzy 1257 a 1273 rokiem) ulicowo – placowy, oparty na wzorach węgierskich; rozszerzony w latach 1357 – 1358 w ramach lokacji na prawie magdeburskim. W wyniku regulacji powstał układ szachownicowy z rynkiem, uwzględniający wcześniejsze rozplanowanie miasta. – Zachowany w tym kształcie układ urbanistyczny miasta jest wpisany do rejestru zabytków dec. A-1483/M z 09.11.2018 r. – W rejestrze zabytków znajduje się też cała zabudowa pierzei starosądeckiego rynku i wiele budynków mieszkalnych pochodzących z XIX w., położonych przy ulicach historycznej części miasta. Ponad 300 obiektów znajduje się w Gminnej Ewidencji Zabytków
KATEGORIA	Funkcja	Mieszkalna, mieszkalno-usługowa
	Rodzaj	Zabudowa małomiasteczkowa
	Spójność obszarowa	Zabytkowy średniowieczny układ urbanistyczny z zachowaną historyczną zabudową małomiasteczkową
CECHA CHARAKTERYSTYCZNA (zał. nr 8 ust 3 pkt 1 - 7)		PARAMETRY
układ zabudowy, w tym linia zabudowy		<ul style="list-style-type: none"> – Zabudowa mieszkalna i mieszkalno-usługowa przy rynku pochodzi głównie z końca XVIII wieku, na sąsiednich ulicach większość zabudowy pochodzi z XIX wieku i przełomu XIX i XX wieku. – W pierzejach rynku domy mieszkalne usytuowane są w częściach frontowych działek. Działki lokacyjne w większości uległy podziałom, dlatego odrębne nieruchomości i budynki mieszkalne znajdują się również przy ulicach na zapleczu lokacyjnych bloków zabudowy – Budynki przyrynkowe mają zróżnicowane usytuowanie kalenic względem linii zabudowy, przeważają jednak domy o kalenicach prostopadłych do pierzei rynku. Obiekty mające równoległy układ kalenic, powstały w wyniku łączenia budynków lub mniejszych – Zabudowa gospodarcza domów przyrynkowych lokowana jest w linii za domem mieszkalnym, przy jednej z krawędzi działki, przylegając przy tym bezpośrednio do budynku. – Domy mieszkalne usytuowane przy ulicach wylotowych z rynku i ich przecnicach również zachowują zwarty blokowy układ i są lokowane we frontowej części działki, w pierzei ulicy. – Zabudowa gospodarcza w większości ma charakter luźny, a budynki zachowują różną sytuację kalenic względem linii zabudowy i pierzei ulicy.

forma budynków, w tym:	▪ gabaryty obiektów:	▪ wysokość zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> – Wysokość zabudowy domów przyrynkowych mieści się w granicach od 6 m – 9 m. Wysokością wyróżnia się wzniesiony w 1906 r. dwupiętrowy budynek w pierzei zachodniej (nr 12) o kalenicy na wysokości 18 m oraz budynki w pierzei północnej (nr 21) i zachodniej (nr 5) o kalenicach pomiędzy 12 m a 14 m. – Przy ulicach wylotowych i ich przecznicach parterowe domy mają wysokości pomiędzy 6m a 8 m.
		▪ proporcja i kształt bryły	<ul style="list-style-type: none"> – Obiekty są w większości parterowe, drewniane i murowane. Utrzymane są na ogół w jednolitym stylu, zachowując podobieństwa brył, dachów, rozplanowanie wnętrz oraz sytuowanie w obrębie historycznych działek siedliskowych – W zabudowie przyrynkowej i przy sąsiednich ulicach przeważają domy o bryłach horyzontalnych, zbudowane na planach prostokątnych, często powiększanych w trakcie użytkowania o oficyny. – Budynki są zdecydowanie szerokofrontowe, z rozplanowaniem wnętrz osiowym, dwu i trzytraktowym z przelotowymi sieniami. Szerokości elewacji są różnicowane, od 9 m do 22 m, a głębokości budynków w granicach 14 do 22 m. – Budynki przy ulicach wylotowych zbudowane są na planach prostokątnych i rozplanowanie w większości jako dwutraktowe, z przelotową sienią w osi skrajnej. Ich szerokości mieszczą się w przedziale od 8 – 20 m, przy głębokościach od 7 – 14 m.
	▪ wysokość górnej krawędzi elewacji frontowej, jej gzymsu lub attyki	<ul style="list-style-type: none"> – W starszych domach przyrynkowych (podcieniowych) ok. 5,5m do 4,5 m. – W budynkach murowanych piętrowych ok. 10-12 m, – W parterowych ze ściankami kolankowymi ok. 4 m do 5, 5 m. – W zabudowie ulic sąsiadujących z rynkiem 3,5 m - 4,5 m 	
	▪ proporcja pomiędzy wysokością górnej krawędzi elewacji frontowej, jej gzymsu lub attyki a wysokością dachu	<p>Dla budynków przyrynkowych proporcje są różnicowane w zależności do formy dachu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – W nakrytych dachami czterospadowymi i czterospadowymi naczółkowymi z podcieniami ok. 1 : 1,3 – W nakrytych dachami czterospadowymi, naczółkowymi, łamanymi (nr 6 Dom na Dołkach, nr 17) ok. 1: 1,4 <p>Dla innych budynków murowanych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – W domach parterowych ok. 1: 0,9 – W domach piętrowych 1: 1,8. 	
	▪ geometria dachu (kąt nachylenia i układ połaci dachowych)	<p>40°- 50° dla domów przyrynkowych podcieniowych, 30° - 45° dla obiektów murowanych parterowych i piętrowych</p> <p>Dachy różnicowane dwuspadowe, czterospadowe, czterospadowe naczółkowe, czterospadowe, łamane z naczółkami. Połacie zachowują na ogół te same kąty nachylenia.</p>	
	▪ poziom posadowienia parteru	Od 0,2 m – 0,6 m	
	▪ wielkość i proporcja otworów okiennych i drzwiowych oraz podcieni	<ul style="list-style-type: none"> – Otwory okienne w elewacjach frontowych budynków przyrynkowych różnicowane wielkościami, przekształcane w witryny sklepowe. Pierwotnie lokowane były symetrycznie w fasadzie budynków z sienią w osi środkowej, w innych układach odpowiadały poszczególnym osiom i traktom budynku. W elewacjach tylnych zachowane pierwotne otwory okienne, prostokątne, o średnich wielkościach. – W budynkach zachowane duże prostokątne oraz półkoliście zamknięte górną otwory bramne. 	

	▪ procent przeszklenia elewacji	Pierwotny procent przeszklenia 6 do 8 %
charakterystyczne elementy konstrukcyjne i zdobnicze		<ul style="list-style-type: none"> – Charakterystycznymi elementami w zabudowie przyrynkowej są podcienia domów mieszkalnych, nie posiadające w większości podtrzymujących słupów. Znajdują się one w budynkach nr 1, 3, 8, 9, 10, 14, 15, 16. Stanowią je wysunięte przed lico fasady płatwie. Ich końcówki mają dekoracyjne obróbki stolarskie, podobnie jak i deskowe podbicie. Elementem dodatkowym są niewielkie kroksztyny (nr 3) wzmacniające te konstrukcję. – Szeroki podcień wsparty na dekoracyjnych, mieczowanych słupach ma natomiast dom nr 11 w narożniku południowo-zachodnim. – Na budynku nr 6 (Dom na Dołkach) barokowo-klasycystyczny szczyt nad fasada flankują ozdobne ceramiczne wazony umieszczone na postumentach. Ceramiczne ozdoby (gąsiory) spotykane były na kalenicach wielu starsządeckich domów. – W połaciach dachów zastosowane są różne rozwiązania konstrukcyjne pozwalające wentylować poddasze lub je doświetlać. W domach rynkowych nr 3, 10, 16 przestrzeń poddasza wentylowana jest małymi otworami w formie „wolic oczek”, natomiast lukarna o bogatej wolutowej artykulacji doświetla poddasze ryzalitu w budynku nr 5. Nakryte dwuspadowym daszkiem lukarny występują w budynku nr 15 a trójspadowym w nr 1. W domu mieszkalnym nr 17 dla doświetlenia poddasza zastosowano świetlik w formie wieżyczki z iglicą. Wymienione rozwiązania spotykane są również na niektórych dachach domów przy ulicach sąsiadujących z rynkiem. – Elementami wyróżniającymi i zdobniczymi są opracowania dwuskrzydłowych bram budynków. Skrzydła bramne posiadają zdobienia detalem stolarskim głównie neobarokowym, ponadto zdobione są listwowaniami i ćwiekowaniami. Bramy z końca XIX wieku, posiadają przeważnie przeszklone nadświetla górą. – Budynki murowane parterowe pochodzące z pierwszej połowy XIX wieku posiadają skromny detal architektoniczny, ograniczony głównie do profilowanych gzymsów podokapowych oraz obramień tynkowych otworów okiennych i drzwiowych. – Budynki murowane z końca XIX wieku, parterowe i piętrowe, posiadają bogatsze artykulacje detalem architektonicznym stylowym: gzymsy działowe, bogate opracowania płycin podokiennych, obramienia okienne i drzwiowe
stosowane materiały wykończeniowe		Drewno, cegła, tynk.
charakterystyczne cechy elewacji budynków, w tym:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kolorystyka ▪ cechy stolarki okiennej i drzwiowej: kolorystyka, podział kwater okiennych i drzwiowych, stosowane materiały 	<p>Elewacje domów drewnianych tynkowanych i murowanych utrzymane są w jasnych kolorach pastelowych.</p> <p>Przeważającym typem stolarki jest stolarka drewniana dwuskrzydłowa, trój lub czteropolowa (kwaterowa). Okna w futrynach skrzynkowych, obwiezionych opaskami listwowymi. W budynkach murowanych okna akcentowane są tynkowymi obramieniami, często z detalem architektonicznym, stylowym.</p>
charakterystyczne cechy dachów budynków, w tym:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kolorystyka ▪ stosowane materiały 	<p>Dachy w kolorze szarym, ceglasczerwonym</p> <p>Gont (nr 6, 22), blacha płaska lakierowana, dachówka ceramiczna (nr 14)</p>
charakterystyczne cechy obiektów małej architektury i ogrodzeń, w tym:	<ul style="list-style-type: none"> ▪ gabaryty ▪ detal architektoniczny ▪ stosowane materiały 	<p>-</p> <p>Ogrodzenia wykonane w różnych technikach i konstrukcjach występują głównie pomiędzy działkami domów rynkowych. Dla pozostałej zabudowy wytyczają one granice działek również w ich tylnych częściach.</p> <p>Płoty sztachetowe, metalowe z siatki, panelowe, murowane z cegły i bloczków.</p>

